

Vi skärgårdsbor

Nr 1, april 2020

Tidningen från Skärgårdarnas Riksförbund

ÅK INTE OM
DU INTE MÅSTE

I detta vårnummer:

- En annorlunda tid
- Lotten, ny ordförande
- Digitaliseringsprocess

SKÄRGÅRDARNAS RIKSFÖRBUND

Annorlunda ö-liv

I skrivande stund är kust och ö-livet inte som vanligt. Många av oss har fått massor med grannar, det lyser på ställen som normalt är tomma så här års och vi undrar hur skall det gå till påsk. Tänk om det kommer ännu fler! Tänk om det kommer redan smittade eller sjuka, hur skall vi klara det? Vem vill skjutsa en Corona smittad in till fastlandet, kollektiva färdmedel går inte att använda.

Skärgårdarnas Riksförbund har som främsta målsättning att skapa tillväxt i kust och på öar, stora som små. Men vi ville inte ha hjälp av en pandemi. Bohuslän och Stockholms skärgård är båda storstadsnära områden med många fritidshus som nu befolkas. Det fungerar, bara inte man pendlar eller behöver hemtjänst! En frisk utflyttare som väljer att stanna och distansarbete är alltid välkommen så vi kan få visa hur bra det faktiskt är att bo och verka i kust och på öarna. Glesbygden har plötsligt blivit attraktiv och visat att det lilla gripbara samhället kan klara en kris, ofta på sitt eget sätt. Det är enklare att ordna matinköpen åt de som inte skall gå till affären när man känner affärschefen. Det är enklare att begränsa antalet passagerare på bussen eller båten när man känner den som kör.

Coronapandemin kommer att gå över och redan nu gäller det att se framåt.

Digitaliseringen har drivits på och vårt sätt att arbeta och kommunicera har utvecklats. Vem kunde tro att det går att ha ett årsmöte med 23 deltagare, omröstningar och diskussioner digitalt. För att inte glömma alla tusentals arbetstimmar som nu produceras i vårt område av tillfälliga utflyttare.

Det är jobbigt att distansarbete ensam, ingen tid går bort i rundsnack, ingen tid vid fikaautomaten, inga spontana kontakter med kollegorna, inga restider. Man är på jobbet direkt, det är väldigt effektivt. Distansarbete i lagom omfattning har kommit för att stanna och kommer att leda till ökad närvaro i kust och på öarna.

Digitaliseringen har också visat att det går att hålla kontakten inom föreningslivet på ett bra sätt trots begränsningarna i resor och det har utvecklat kontakterna med myndigheterna, vi kan vara med på fler möten till lägre kostnad och på så vis påverka mer. Fler digitala kontakter, gärna utanför arbetstid så det blir attraktivare för yrkesarbetande att ta del av föreningslivet. Det fysiska mötet går inte att ersätta helt men det digitala är ett bra komplement.

Allt är inte digitalt, Skärgårdarnas Riksförbund har en ny ordförande, Lotten Hjelm från Jungfruskär.

Välkommen Lotten, att arbeta för en god utveckling i kust och på öarna är extremt roligt och lärorikt. Kan vara jobbigt, vi är alltid en liten del av något större, förutsättningarna för vår vardag bestäms av folk med andra prioriteringar men vi ger aldrig upp.

Sune Fogelström, före detta ordförande

Vi Skärgårdsbor

nr 1, april 2020

I detta nummer:

- Framsida:** På båten Holly stängs kafeterian och besättningen är i styrhytten.
Foto: Sune Fogelström
- sid 2** Annorlunda ö-liv, f d ordförande
- sid 3** En annorlunda tid
- sid 4-5** Vinterns isvägar i Luleå skärgård
- sid 6** Digitalisering i SRF
- sid 7** Presentation av nya ordföranden
- sid 8** Digital årsstämma 2020
- sid 9** Tema Evert Taube i skärgårdsskolorna
- sid 9** Flottövning med hela skolan
- sid 10-11** Familjen på Sandön i Luleå skärgård
- sid 12-13** Från fjäll till kust, Lennart tar farväl
- sid 13** CIP-utbildning hos Smålandskusten
- sid 14** Från sågverkssamhälle till sommaridyll
- sid 15** Framgång för arrenderat skärgårdsjordbruk
- sid 16-17** Hamburgsundsleden
- sid 18** Dags för ny upplaga av Sveriges Öar
- sid 19** Årets bygd blev en skärgård
- sid 19** Senaste Remisserna
- sid 20** Nordiska ungdomslägret
- sid 20** Hemsköborna blickar framåt
i en tid som snabbt går utför

SKÄRGÅRDARNAS RIKSFÖRBUND

Vi Skärgårdsbor

Tidningen är producerad av Skärgårdarnas Riksförbund och utkommer med fyra nummer per år.

Ansvarig utgivare:
Sune Fogelström

Redaktion
Eva Widlund
Postadress
Södra Vinön 112, 715 93 Vinön
Redaktionens e-postadress
redaktionen@skargardarna.se
Foto
Om inte annat anges Eva Widlund

Förbundets e-postadress
info@skargardarna.se
Hemsida
www.skargardarna.se
Produktion och tryck
Linderoths Tryckeri, Vingåker 2020
ISSN 2000-0448

En annorlunda tid

Hur påverkas SRF av coronavirusets effekter?

Mycket av vårt dagliga arbete påverkas nu av den nu pågående pandemin. Samtliga möten som vi har kallats till under våren har digitaliserats, flyttats eller ställts in. Vår egen årsstämma fick med några veckors varsel genomföras digitalt. Att delar av skärgården och öarna, ofta genom egen kraft, har tillgång till fiber kommer nu att visa sig vara av stor betydelse.

Hur är det ute i landet?

Vi hör från våra föreningar att det lyser i många fler av husen men många av planerade aktiviteter har fått ställas in om de inte har kunnat digitaliserat. Men det finns även de som både kör studiecirkel och tipspromenader digitalt. På andra ställen hittar man lokala lösningar på de problem som uppstår. På Möja kan till exempel endast ett begränsat antal personer handla samtidigt, ett mindre antal kundvagnar styr hur många som får vistas i lokalen. Finns det ingen kundvagn ledig så får man vänta tills någon har handlat färdigt.

SRF-medlemmen Hvens Byalag har i sitt lokala ö-samhälle hakat på det lokala destilleriets initiativ att producera handsprit till det nationella, regionala och kommunala offentliga samhället. Byalaget har köpt in en begränsad volym att distribuera gratis till lokalsamhället. Produkten inte bara tillverkas på ön, råvarorna är också lokalt odlade. Vad sägs om den krisberedskapen?

Några nedslag i landet

Holmön

Ambulanshelikoptern kommer att kunna ta akuta fall av patienter med misstänkt coronavirus. Men eftersom det tar längre tid att sanera ambulanshelikoptern kommer de att i första hand sköta transport via ambulans som tas på färjan. Men eftersom färjan inte har jour så är det inte säkert att SOS alarm kommer att kunna få tag i färjepersonalen då de kan lämna

telefonen ombord på färjan när de inte är i tjänst.

Holmöns Lanthandel var tidiga med att erbjuda hemkörning av varor.

Hemsö

Vad vi har sett så har Corona-viruset inte haft någon stor inverkan på öns befolkning. Däremot ser vi att ett antal sommarboende från Stockholm har kommit ut till stugorna.

Söderhamn

Föreningen har ställt in årsmötet och styrelsemötena under april maj. Troligtvis måste vi ställa in alla aktiviteter i sommar.

Vinön

Torsdagsluncher och andra träffar har ställts in. En del möten har man hållt i bersån vid skolan där det går att sitta utspritt. En viss oro råder inför storsatsningen på sommarens konsertprogram.

Visingsö

Konsekvenserna liknar de som på andra orter. Folk hjälps åt, möten hålls utomhus. Färjorna går bra! Man får visa sitt värdekort genom bilrutan.

Hven

Problem med att få ut varor till ön. Både beroende på väder, trasiga lastbilar och leverantörer. Många deltidsboende har anlänt tidigare. Affärsinnehavaren har gått ut med en vädjan om att de som har besökt smittområden eller tillhör någon riskgrupp gärna får stanna hemma så kör de ut varorna.

Bohuslän

Bohusläns Skärgårdsråd har gått ut med en vädjan i lokalpress och rikspress om att vi ska vara rädda om våra äldre och de som är i riskgruppen och tänka på att våra sjukvårdsresurser är begränsade.

Tidningen Bohusläningen har räknat ut att befolkningen kan öka med 25 procent om alla deltidsboenden fylls. I Bohusläns Skärgårdsråd har möten ställts in, flyttats eller digitaliserats.

Stockholms skärgård

Till Stockholms skärgårdsöar var det många som i tidigt stadiet begav sig för frivillig karantän. Det lyser i stugorna på många öar vilket har fått en positiv effekt på näringsverksamheten. Affärer, transportörer och byggmarknader gör lysande affärer. Det man oroar sig för är att fler än normalt åker ut över helgerna vilket gör att det blir trångt på båtarna.

En annorlunda tid är det minsann, men det har skapat en uppfinningsrikedom av sällan skådad art och en hjälpsamhet människor emellan. Att jobba hemifrån är för många av oss en redan inarbetad vana. Men för många en ny upplevelse. Hemskola med inslag av fjärrundervisning är något som många nu får pröva på, det som vi i skärgårdsskolorna länge har velat få godkänd spridning på. Och våra lantbrevbärare är nu ännu viktigare än tidigare, allt kan ju inte skickas digitalt!

Anetté och Eva, SRF

Vinterns isvägar i Luleå skärgård

Det finns fyra isvägar i Luleå skärgård och de brukar öppna under januari eller i början av februari. Men vissa år blir det inga isvägar alls.

På väg till Hindersön, foto: Erika Hansson

Kommunikationsfrågan är den fråga som Luleå skärgårdsförening ständigt brottas med! Detta har resulterat i att det sedan 2004 finns daglig ”lokaltrafik” med båt under sommaren till och från öar med fastboende. På höst och vår när isen varken bär eller brister erbjuds de fastboende så kallad förfallstrafik med svävare fredag och måndag. Nästa steg är att försöka få lokaltrafiken permanentad med dagliga turer året runt och fler turer per dag vissa delar av året.

Kommunikationer för de bofasta

Beroende på årstiden gäller skärgårdsbåten, en svävare eller egna fordon som skoter, bil och båt.

Båten Gajecha, skärgårdens trogna kämpe

M/F Gajecha tar tolv passagerare och trafikerar Luleå skärgård från isloss-

ning till isläggning. Hon går på turlista åt Luleå kommun morgon och kväll på vardagar till öar med bofast befolkning. Det kostar 100 kronor per resa att åka med denna båt.

Svävare, när isen varken bär eller brister

Luleå skärgårdsförening har i uppdrag av Luleå kommun att hantera bokningen av förfallstrafiken. Bokningen hanteras av Bror-Einar Johansson som är fastboende på Hindersön sedan många år. Förfallstrafiken är endast för dom som är folkbokförda och reellt boende på vissa av skärgårdens öar. Detta är ett beslut som Fritidsförvaltningen på Luleå kommun har tagit. Vi har en begränsad pott med pengar, därför är de yttre öarna prioriterade. Så fort som isen bär, så får man själv ta sig ut till sin ö med skoter eller bil.

Svävaren avgår från norra sidan måndag och fredag, tidtabellen är 08.00 samt 14.00, och för den södra sidan gäller tisdagar. Det kostar 100 kronor per tur. För att pengarna i potten skall räcka så länge som möjligt försöker föreningen fördela resorna jämt. Svävaren tar max fem personer. Den kan bara stanna på is och plant underlag, vilket innebär att de inte kan köra upp på land, och upp över stenkanten. Svävaren kan inte heller köra på öppet vatten. Svävaren tar max 500 kg, men det är ett mycket begränsat lastutrymme, vilket innebär max en väska per person.

Egen snöskoter

När förfallstrafiken är över plockas snöskotrarna fram! Öborna drar själva upp egna skoterleder till öarna. Kommunen ersätter öborna med några tusenlappar, som täcker ben-

Det finns fyra kommunala isvägar i Luleå skärgård och de brukar öppna under januari eller i början av februari. Sammanlagt är det 24,7 kilometer isväg. Kartan är från Luleå kommun.

FAKTA OM LULEÅ SKÄRGÅRD

1323 öar större än 20 km²
Totalt 111 året-runt-boende på tolv öar

Havsvattnet i Luleå skärgård har en mycket låg salthalt. Det är bräckt, alltså varken sött eller salt. Vattnet i Atlanten är tio gånger saltare.

Det finns fyra isvägar i Luleå skärgård.
Isvägen till Sandön – 0,7 km
Sandön till Junkön – 8,5 km
Lövsjär till Hindersön – 8 km
Hindersön till Storbrändön – 7,5 km

Vägskäl en bit ute på isen, foto: Åsa Nilsson.

Svävartrafik i Luleås skärgård, foto: Kent Nyberg, Condor Shipping.

sinkostnaderna. Alla leder prickas med granruskor eller pinnar, så att man lätt kan hitta även i dimma och snö.

Isvägarna

Det finns fyra isvägar i Luleå skärgård, och de brukar öppna under januari och början av februari. Men det har också hänt att vägarna inte kunnat öppnas under hela vintern. Just nu i skrivande stund, så har det milda vädret i kombination med högst vattenstånd och hård blåst ställt till med problem. Endast två isvägar är färdbara med bil, den till Hindersön och Sandön.

Alla öbor följer väderprognoserna, och håller koll på temperatur, vindriktning och vattenstånd. Alla vet att när det stormar och är sydlig vind, så trycks vattnet upp i Bottenviken, och de det höga vattenståndet gör att det kan vara svårt att ta sig upp på ramperna ner mot isvägen.

På grund av klimatförändringar i Norrbotten med varmare temperaturer, blir våra isvägar allt osäkrare. För bara tio-femton år sedan kunde man köra bil över till Kemi i Finland, då Bottenviken var frusen.

Det finns olika entreprenörer som kontrollerar bärigheten regelbundet genom att provborra isen. För att vägarna ska öppnas måste de tåla en belastning på minst 2 ton. Vägarna kan tillfälligt stängas vid kraftigt snöfall, svår dimma eller mycket flödvatten.

Vi som håller till på Hindersön och Sandön har egna Facebookgrupper, där vi meddelar varandra om isvägens kvalitet och förmåga. Entreprenörerna som plogar vägarna sätter upp trafik- och informationsskyltar för allas säkerhet.

Generellt gäller följande regler på våra isvägar:

- max 30 km/tim
- avståndet till övriga fordon minst 50 meter

- parkeringsförbud
- följ trafikskylten angående bärighetsklass (2-4 ton)

Isvägarna drar turister

På senare år har Luleå kommun börjat göra reklam för isvägarna, och det kommer allt fler turister. Man har även plogat upp isvägar kring Luleå centrum. Nyligen gick skridskotävlingen KPN Grand Prix av stapeln, då kom 200 proffsåkare, kvinnor och män från Nederländerna. Loppen tv-sänds inför miljonpublik (cirka 2-3 miljoner tittare) i Nederländerna, där skridskor är den näst största sporten i landet. Luleå isbana och isvägar ligger på 45:e plats av 50 i världen på CNN Travel, när det gäller sevärdheter i naturen.

*Erika Hansson,
Luleå skärgårdsförening*

Båten Gajecha trafikerar Luleå skärgård när det är isfritt, sen gäller isvägarna, foto: Erika Hansson.

Digitalisering av Skärgårdarnas Riksförbund

Konceptet är lite skrämmande för många, därför behövs det lite förklaringar av vad det innebär.

Bakgrund

För cirka tre år sedan började styrelsen att diskutera hur digitala hjälpmedel skulle kunna hjälpa till i det dagliga arbetet inom förbundet. Det jämfördes då olika plattformar för lagring, delning av dokument och kommunikation, men även säkerhetsaspekter och pris. Dessa parametrar var och är viktiga, men det viktigaste att ha i åtanke var dock tillgängligheten och användarvänligheten.

Geografi & Demokrati

SRF består av många små föreningar spridda över ett stort område och att arbeta tillsammans i praktiken innebär en långsam och svårarbetad process vilket innebär en påfrestning på demokratin. E-post är ett bra och etablerat sätt att kommunicera på, men har sina nackdelar då ett stort flöde gör att mycket missas. En separat plattform där det är snabbare och enklare att kommunicera och dela dokument var därför viktigt.

Vald plattform

G-Suite är den plattform vi slutligen valde och började implementera efter nyår i år. Den innehåller många verktyg som förhoppningsvis kommer att hjälpa oss att bli effektivare och bidra till mer engagerande och inkluderande arbetsförhållande för både våra anställda och ideella krafter.

Verktygen

1. Vi har, till att börja med, valt att fokusera på möjligheten att dela dokument så att de är tillgängliga "i molnet" för alla som har behov av dem, utan att leta igenom mailskörden för att hitta en bifogad fil.
2. Verktøy nummer två är ett "gruppförum" som är ett bättre sätt att kommunicera på än chat då det är ämnesindelade i trådar.

3. Nummer tre är ett verktyg för att skapa "rum" där man samlar alla verktyg som behövs för arbetet, lätt tillgängliga att använda för de som har tillgång till rummet.

4. Slutligen det viktigaste verktyget för oss, speciellt nu, videokommunikationsverktyget – **Meet**.

Vi har hittills använt telefonmöte med viss framgång, men det är stor skillnad på interaktiviteten när man har möjlighet att se den man kommunicerar med. Här har man dessutom möjligheten att presentera dokument och annat direkt i realtid.

Motivation

Som det berättas på annan plats i detta nummer, hölls SRF:s Årsstämma digitalt via Meet. Rådande omständigheter gör att motivationen för att både implementera och lära sig detta nya, är hög för närvarande, vilket vi skall utnyttja.

Arbetsgrupper

Vi kommer under våren att börja instruera våra arbetsgrupper i hur dessa verktyg används. Dels för att mötas, nu när möjligheten att samlas IRL (in real life) har reducerats och också för att samarbeta och kommunicera effektivare mellan dessa gruppmöten.

Extern kommunikation

Det är inte bara internt det pågår en digitalisering, även vår externa kommunikation behöver och kommer att uppdateras.

Det pågår för närvarande en diskussion, om hur den skall se ut och hur den skall genomföras. Med en ökande kunskap om de digitala möjligheterna och begränsningarna, kommer vi så småningom att fatta välgrundade beslut om dessa frågor.

*Sten-Åke Persson
projektledare digitalisering*

Sten-Åke satt som spindeln i nätet och lotsade in alla i mötet. Här några minuter innan det digitala mötet skulle börja. Med ett öga på skärmen och telefonen i handen instruerade han någon som behövde lite hjälp. På ena sidan av dataskärmen kunde man se några av deltagarna. Dock inte alla 23 som totalt deltog.

Presentation av SRF:s nya ordförande

Skärgårdarnas Riksförbund har fått sin första kvinnliga ordförande, förbundets sjätte ordförande. På den digitala årsstämman kunde vi se henne i bild men vi har inte träffats ännu. Redaktionen bad om en presentation, vem är du Lotten Hjelm?

Lotten på sitt sommarjobb, Grundets vandrarhem, foto: privat

Jag bor på en ö i Nämdöskärgården som heter Jungfruskär och den ligger ute i havsbandet. Här är min familj de enda fastboende men det finns två familjer med fritidshus. Här har jag bott nästan hela mitt vuxna liv och mina barn har vuxit upp här. Till ön har vi ingen fast förbindelse utan vi är alltid beroende av egen båt oavsett om vi ska till Nämdö eller till fastlandet.

Jag flyttade ut som ung vuxen och jobbade som lärare, jag hade en gammal kollega som bodde på Runmarö och det var hon som lockade ut mig, lärarbehovet var dock större på Nämdö så jag åkte ut till denna bilfria ö en fin vardag och tittade och blev fast. Det var en spännande utmaning, jag kände ingen och hade bara jobbat på större skolor men blev väl mottagen så det var inget svårt beslut att stanna. De första åren bodde jag i Båtsmantorpet på Nämdö, jobbade extra i affären, på bondgården, fiskodlingen, startade en ungdomsgård och engagerade mig i hembygdsföreningen. Så småningom träffade jag Urban (via en oemotståndlig hundvalp) och på det viset hamnade jag på Jungfruskär där hans familj bott i generationer.

Elevantalet var härligt stort när jag flyttade ut; 21 elever! Tyvärr så lade underlaget och jag tog tillfället i akt att göra lite annat, bland annat så utbildade jag mig till Skärgårdsguide och tog skeppare klass VIII för att kunna få köra taxibåt vilket var en bra kombination till den cateringverksamheten som jag startade

upp då. Vidare på livets steg föddes barnen Gustav och Kajsa och det var mycket fokus på dom samtidigt som jag var aktiv i hembygdsföreningen där vi drev frågor om hyresbostäder på öarna, postgång till öarna, Pubaftnar, uppbyggandet av brandvärn, kulturaktiviteter, turtrafik och ja ni vet, allt mellan himmel och jord.

Jag har alltid gillat läraryrket så under åren har jag hoppat in korta perioder i lite olika ö-skolor på bland annat Runmarö, Ornö och Dalarö. När barnen var små fanns det många barn på öarna runt oss så skolbåten till Nämdö hade fullt upp men tyvärr flyttade många så till slut var det bara våra barn kvar i förskola/skola men det blev ett ypperligt tillfälle att vidga våra vyer så barnen började på Ornö skola och vi fick lära oss en ny skärgård. Tyvärr så gav det oss många erfarenheter om hur svårt det är att bo i en kommun och gå i skola i en annan, jag kan bli profet i ämnet men avstår. Vi fick i alla fall stå för skolskjutsen själva under alla år men det är historia nu när barnen har lämnat skolåldern.

Förutom intresset i själva livet eller sättet att bo så är jag scout och älskar att vara med mina scoutungdomar på kvällar och helger, både i vindskyddet i skogen och i segelbåten. Det är så stimulerande att se de växa och våga utmana sig själva. Jag sjunger också i kören på Nämdö, vi brukar säga att vi är en av Sveriges största körer, i förhållande till invånarantalet i alla

fall. Det har också resulterat i ett fint samarbete med Möjakören. Eftersom vi alltid har haft samma kontor så har vi en del konserter och körresor tillsammans. Det har givit många trevliga bekantskaper.

Som "sommarjobb" har jag de senaste 17 åren drivit Grundets vandrarhem på ön Rögrund. Där har vi öppet från maj till oktober och det är en konferensanläggning under vår och höst och på sommaren har vi vandrarhem och sommarkrog. Det har varit en rolig resa att bygga upp en verksamhet från noll och jag har lärt mig massor på det. Det är roligt att träffa en massa härliga människor och jobba med så många duktiga ungdomar.

Ja, det här är jag och nu ser jag verkligen fram emot att ta mig an frågor som rör oss alla kust- och öbor och lära mig ännu mer om likheter och olikheter i vårt avlånga land. Jag hoppas också att vi går stärkta ur denna Coronakris och att vi kan träffas framöver i olika konstellationer. Tveka inte att kontakta mig om ni har några funderingar.

Lotten, ny ordförande i Skärgårdarnas Riksförbund
lotten.hjelm@skargardarna.se

Digital Årsstämma 2020

med deltagare från 14 medlemsföreningar

Vi skulle ha setts i Stockholm – nu sågs vi i små rutor på dataskärmen
Vi skulle ha varit 34 deltagare – nu blev vi 23 deltagare
Vi skulle haft möte lunch till lunch – nu blev det två timmar.

Platsen för SRF:s Årsstämma 2020 var planerad till Ersta på Söders höjder. Orostider med Coronapandemin innebar att stora grupper inte skulle samlas och inte heller resa med tåg eller flyg om det inte var absolut nödvändigt.

Några veckor innan årsstämman beslutade styrelsen att blåsa av det fysiska mötet och gå på plan B. Det blev dags att testa ett digitalt gruppmöte med många deltagare.

Sten-Åke Persson i styrelsen har jobbat en tid med att finna digitala plattformar för såväl styrelsearbete som för förbundets olika arbetsgrupper. Nu blev det verkligen skarpt läge för ett test. Det blev en snabbare process med den digitala utbildningen än beräknat, anmälda deltagare fick undervisning individuellt eller i grupp. En vecka innan mötet kördes en testning under ett par timmar så alla hade möjlighet att koppla upp sig och kontrollera ljud och bild. Formerna för hur det skulle gå till informerades det om både skriftligt och muntligt.

Alla handlingar inför mötet hade lagts ut på sidan för årsstämman på den digitala plattformen, där de som var anmälda och kontaktpersoner från föreningar som inte hade möjlighet att delta, fick tillgång till materialet. Det hade även skickats ut som e-post så alla skulle kunna vara förberedda.

Historiskt möte

Efter att riksförbundets ordförande Sune Fogelström hälsade alla välkomna till detta historiska digitala årsmöte fick verksamhetsledaren Anetté Larm Johansson uppdraget att vara mötesordförande och det var hon som förutom att följa dag-

Ordförandeklubban skulle ha överlämnats på plats vid stämman, nu fick den symboliskt överlämnas i det digitala mötet mellan föregående ordförande Sune Fogelström och tillträdande ordförande Lotten Hjelm.

ordningen skulle hålla koll på när någon begärde ordet. Det gjordes genom att skriva en rad i chatt-rutan. En viktig del var att alla hade sin mikrofon avstängd ända tills man fick ordet. Vid tidigare digitala möten i mindre grupper har vi fått höra ljud i bakgrunder från lekande barn, folk som pratar och telefoner som ringer. Denna gång var det bättre disciplin och alla var nog överens om att det fungerade väldigt bra, över förväntan, tyckte många.

För- och nackdelar

I tider som detta är det digitala mötet ett utmärkt alternativ till fysiska möten. Det innebär både fördelar och nackdelar har vi konstaterat efteråt. En fördel var att några flera personer som inte hade kunnat resa till Stockholm, nu kunde delta i stämman och därmed var nästan alla föreningar representerade.

En synpunkt från en deltagare var att vid ett två-timmars möte är det bra med en kortare paus i mitten, en bensträckare helt enkelt. Något att tänka på till en annan gång! Hade det varit ett fysiskt möte hade säkerligen flera pratat. Nu gällde det ju att hantera tekniken också om man ville komma med några inlägg. Självklart saknade många de viktiga mingelstunderna,

där man kan få höra vad som pågår inom de olika föreningarna i förbundet.

Tiden på två timmar fungerade rätt bra och dagordningen kunde följas. Vid punkten val av styrelse kunde vi konstatera att det blev inga stora förändringar på styrelsen. Lennart Andersson, vår duktiga miljöexpert inom förbundet avtackades efter många år i styrelsen. Han tar farväl på en annan sida i tidningen! Tidigare ordförande Sune övergår nu till att vara styrelseledamot.

Kvinnlig ordförande

Den stora förändringen är att det nu blev en ny ordförande i Skärgårdarnas Riksförbund och för första gången en kvinnlig ordförande! Lotten Hjelm hälsades varmt välkommen in i riksförbundets styrelse. En presentation av nya förbundsordföranden finns på en annan sida i denna tidning. Förutom Lotten från Nämdöskärgården består nu styrelsen av Lena Egnell Holmön, Sune Fogelström Möja, Bengt Svensson Visingsö, Sten-Åke Persson Hven, Janni Olsson Grund-sund och vice ordförande Jan-Eric Ericsson Grund-sund.

Text och foto: Eva Widlund

Årets tema i Skolnätverket – projekt Evert Taube

Vid varje nätverksträff kommer förslag på nya samverkansprojekt. Årets tema blev Evert Taube, som är väl förknippad till miljöer kring kust och öar. Det är dessutom en sångskatt som håller på att tappas bort bland barn och unga.

Syftet med olika elevsamarbeten är att känna gemenskap mellan skärgårdsskolorna och i detta tema även att sprida kunskap om Evert Taube och hans musik. En del av de deltagande skolorna har rapporterat i Facebook-gruppen "Skärgårdsskolor i nätverk". Andra hör av sig på mejl till skolgruppen.

Inställd nätverksträff

Tanken var att projektiden skulle löpa under våren 2020 och som vanligt redovisas vid nätverksträffen i maj. Men i år är ingenting som vanligt. Vårträffen är inställd och vi hoppas kunna anordna en nätverksträff under hösten. Temaarbetet kan fortsätta för skolor som vill göra mer. Det finns så mycket man kan koppla tema Evert Taube till.

Exempel: Få kunskap om Sverige, Sydamerika, båttyper, naturen, miljö-tänk (Änglamark). Använda texterna till drama-rörelse-dans, rita-måla-skriva. Vad inspirerade musikens och texternas tillkomst? Bjud in lokal trubadur, samarbeta med skolans musikalärer med mera på vårt givna tema.

Taube-tema på olika sätt

Skolan på Möja samlar visskatten i pärmar och man har även besökt grannön "Sunnanö" som finns med i Taubes visor. På Visingsö har man samarbetat med en körledare från Svenska kyrkan. Hela skolan var med och sjöng bland annat Änglamark. Just Änglamark och miljötankarna är något som skolan på Torsö har nappat på. Finalkväll blir i slutet av vårterminen med allsång och en Evert Taube som deltar.

Fyraffischer säljs

Förra årets projekt var fyrar och den fina fyraffischen som vi har berättat om tidigare finns nu att beställa hos SRF. På framsidan ser vi barnens fina målningar av tolv svenska fyrar och på baksidan finns faktarutor.

Beställ på info@skargardarna.se

Ange leveransadress samt fakturaadress och en kontaktperson.

PRISER: Finns i två storlekar.
A2 50 kr + frakt, A3 25 kr + frakt

*Eva Widlund, Skärgårdsskolor i nätverk
info@skargardarna.se*

Hela skolan med på autentisk flottövning på Visingsös färja

Eleverna på Kumlabyskolan F-6 på Visingsö blev inbjudna av Trafikverket att delta i färjans flottövning. Läraren Karin Wisborg berättar.

Anna Junvik som är överstyrman på Visingsöleden kom till oss dagen innan och informerade oss hur övningen skulle gå till. Eleverna hade många frågor.

På måndagen tog alla 50 eleverna på skolan en promenad ner till hamnen, där vi blev mottagna med fika och information på bildäck. Det var även öbor och personal från andra färjleder med på övningen.

Alla elever fick räddningsvästar på sig och fick åka rutschkana ner i flotten. När alla var i flotten bogserade sjö-räddningen på ön in oss till kaj. Där hoppade vi i land och personalen testade nödraketerna. Som ett minne av övningen fick eleverna ta med sig lamporna från västarna hem. De skulle ändå kasseras.

Trafikverket tackade oss för att vi deltog. De tyckte att övningen blev

mycket mer autentisk. Personalen upptäckte förbättringsåtgärder.

Och barnen hade varit med om en nyttig och spännande upplevelse, som följdes upp i skolan efteråt.

*Text och foto: Karin Wisborg
Lärare på Kumlabyskolan*

Skärgårdarnas Riksförbund Familjer i skärgården

Elin och Daniel med familjen på Sandön

Efter att ha besökt familjer på öar längre söderut i vårt land är det extra roligt att nu få presentera en barnfamilj på en ö i norra delen av Sverige denna gång, i Luleå skärgård.

Vilka ingår i familjen?

Det är jag, Elin Lundkvist 33 år, min sambo Daniel Johansson 43 år och våra barn Hubert och Folke Lundkvist. Hubert är snart 4 år och Folke är 1 år och 4 månader. Vi har en tax som heter Rune och en liten Border Collie vid namn Chase, som ska bli vår nya vallhund. I samma hus bor också Daniels föräldrar Ulf och Christina och taxen Anja.

Var bor ni?

Vi bor på Sandön i Luleå skärgård. Det är Luleå skärgårds största ö och den ligger i innerskärgården, i Luleå älvs utlopp, men det finns ingen broförbindelse. Vår gård ligger på öns norra sida med utsikt mot Luleå hamn och Victoriamhamnen, där bogserbåtarna ligger. Vi skymtar SSAB:s järnverk i Svartöstan från köksfönstret. Gården flyttades från Sandöby till sin nuvarande plats några hundra meter norrut runt 1870. Vi har egen kaj här hemma och båtplats och garage vid Sjöfarts-huset på fastlandet. Till Luleå centrum tar det 10 minuter med båt. Så trots att vi bor på landet så har vi nära till stan och det är faktiskt trevligt på ett sätt, för det finns alltid lite liv, ljus och rörelse i närheten. Inte minst på vintern när hamnen lyser upp i mörkret.

*Så här flyttar vi får på ön,
med hjälp av vallhunden.*

Gården är gammal, det har bott folk här sedan slutet av 1700-talet och man har fiskat och bedrivit jord och skogsbruk.

Hur kom det sig att ni hamnade på Sandön?

Daniels mamma kommer härifrån och hennes släkt har bott här i flera generationer. När jag och Daniel träffades bodde han här. Huset var dock gammalt och mycket behövde göras. Det enda som var gjort de senaste femtio åren var taket och fönstren. Det fanns bara utedass och inget vintervatten. Sedan dess har huset brädfodrats om och tilläggsisolerats, ordnats med vatten och avlopp samt grävts in jordvärme. Daniels föräldrar

har sett till att huset numer är i normal boendestandard. När de båda gick i pension flyttade även de ut till Sandön på heltid och bor på husets nedre våning. Vi bor uppe. Så jag hamnade här tack vare Daniel.

Hur ser er vardag ut?

Vi har ett jordbruk med lammproduktion. Dagarna är väldigt varierande, mycket beroende på årstid. Men de innefattar alltid att ta hand om fåren på något vis. Nu väntar vi på att tackorna ska börja lamma, det är en intensiv men rolig period av "fåråret".

Vår lilla son är hemma och den större går på förskola 15 timmar/vecka. Under tiden med öppet vatten har vi en kort båtresa för att lämna och hämta

väntar på att isen ska bli nog bra för att köra bil på. Då kan det såklart vara jobbigt, men samtidigt känner man sig duktig när man klarar av det, och det känns extra tydligt att man är nära naturen när man måste kämpa lite mot den.

Det är en vacker ö med fina miljöer, tydliga tecken från inlandsisen som stora klapperstensfält och rullstensåsar. Vacker gammal skog, närhet till vatten och fina gamla jordbruksmarker samt bra jaktmarker med gott om vilt.

när dom egentligen behövs utan när det är möjligt. Det krävs nog lite mer planering överhuvudtaget än på fastlandet.

Hur ser ni på framtiden?

Med spänning. Vi har redan kikat lite på detta med skolskjuts och det ska vi väl fortsätta med. Vi har en tanke om att fortsätta leva på det viset att vi båda ska kunna arbeta och få vår inkomst från gården och ön.

TACK familjen på Sandön för att ni ville berätta om ert ö-liv. Vi ser fram emot att få presentera flera familjer på öar runt om i vårt land. Skicka gärna tips till någon av adresserna nedan!

honom på förskolan i Svartöstan. Vintertid blir vägen lång, cirka 2,5 mil enkel väg, då kör vi isvägen som kommer upp på land på ett helt annat ställe, sedan kör vi en lång sväng genom stan och vidare till Svartöstan.

Daniels föräldrar är ofta barnvakter och tar hand om barnen när vi måste arbeta med saker tillsammans. Jag jobbar på Klubbviken Havsbad som ligger på ön. Där har jag varit under sommarsäsongen i snart tio år. Jag trivs bra där och det är kul att få ha ett jobb som ligger så nära när man ändå bor såpass "långt från allt".

Vad är bra med att bo här?

Det är nära till naturen. Det blir extra tydligt när vädret är dåligt eller när vi

Det är kul med Klubbviken på ön också, både då jag jobbar där men även att det faktiskt händer något här, det finns en samlingspunkt.

Saknar ni något?

Det är klart att det finns perioder när en bro hade suttit fint, när man är trött på att sitta i en roddbåt i ett isigt sund för att ta sig till och från ön. Men jag är ändå ingen förespråkare för en bro, det är liksom lite av charmen med att bo på en ö, att ta sig över vatten eller is. I företaget är det dock lite tydligare att vi ligger på en udda plats. Det tillkommer kostnader som jordbruk på fastlandet inte har, först och främst transportkostnader och att inköp inte alltid kan göras

*Janni Olsson, öbo
SURF, Skärgårdens Unga Vuxna
Skärgårdarnas Riksförbund*

*janni@skargardarna.se
redaktionen@skargardarna.se*

Foto: Elin Lundkvist

Hubert är med pappa Daniel och lär sig hur det går till att utfodra fåren.

Från fjäll till kust - Lennart Andersson tar farväl

Att leva i fjälltrakter ger ungefär samma känslor som att leva vid havet. Efter 40 år i Jämtland flyttade vi till kusttrakterna i Söderhamn. Våra fyra barn var utflugna och hade flyttat söderut, till Söderhamn, Stockholm, Karlstad och Halmstad. Vår stuga ute på en ö i Söderhamns skärgård lockade och 2004 blev så flytten verklighet.

Från Svartsundsgrännan till ordförande

Efter att ha varit en aktiv föreningsmänniska i idrott, kultur, miljö och dessutom fritidspolitiker, var min förhoppning om ett lugnt liv. Som anonym borde man väl kunna besöka några intressanta möten utan att engagera sig. Jag hade dock inte räknat med att en av mina söner skulle besöka samma möte och föreslog att jag skulle ta hand om ett projekt,

att renovera en kanal som höll på att grundas upp. Svårigheterna att säga nej har varit en av mina akilleshälar, så jag accepterade naturligtvis.

Efter fullgjort verk valdes jag tre år senare till ordförande i Söderhamns Kust&Skärgårdsförening. Mitt första representantskapsmöte i SRF blev på Aspö i Blekinge 2008, där jag hade med mig ett ärende från Söderhamn, om hur man löser vattenfrågorna på öar med dåligt vatten. Detta visade sig vara ett intressant projekt även för andra områden och det utsågs en arbetsgrupp, som jag blev sammankallande för.

Projekt Green Islands

Året därpå deltog jag i en konferens, där jag träffade en kvinna från SIDA vid en kafferast. Vi kom att diskutera

problemet med vatten och avlopp på öar. Det visade sig att de hade möjlighet att bidra med förstudiemedel, ifall vi lyckas få ihop minst tre länder i Östersjöområdet. Vid ett ESIN-möte i Finland, lyckades vi få till en träff med representanter för Estland, Finland och Åland. Detta blev upptakts-träffen till Green Islandsprojektet.

Det blev åtskilliga möten, i Åbo två gånger, i Mariehamn två gånger och så även i Stockholm. Projektet växte och när slutsummorna var klara, handlade det om ett projekt på 13 miljoner över tre år. SRF hade inte någon möjlighet att driva projektet, eftersom vi var tvungna att ligga ute med en miljon kronor i minst ett halvår. Det märkte vi inte med. Nu visade det sig att Skärgårdsstiftelsen då jobbade med ett liknande projekt och efter några möten slog vi oss ihop om ett gemensamt projekt. Skärgårdsstiftelsen, som vid denna tidpunkt hade en omsättning på 40 miljoner, tog på sig uppdraget som Leadpartner. Vi fick hänga med som finansiär. Projektet blev väl inte som vi tänkt oss från början, men det blev många intressanta seminarier och studiebesök. Det blev också ett antal läsvärda rapporter.

Lennart Andersson har varit en aktiv styrelseledamot i riksförbundet som lett arbetet kring aktuella miljö- och energifrågor och flitigt informerat i vår tidning Vi skärgårdsbor. Han har medverkat i nästan varenda tidning sedan 2008 med intressanta artiklar.

Ett varmt tack från redaktören Eva, som också är fotografen här.

Arbetsgrupperna

Vår arbetsgrupp med vatten och avloppsfrågor, blev breddad till att även omfatta miljö- och energifrågor. År 2019 mynnade detta ut i en Miljö och Energiplan för SRF.

Under de år som jag haft förmånen att delta i arbetet med SRF, har jag träffat ett otal människor som brinner för sin Skärgård. Problemen eller möjligheterna beror på att många har olika kunskaper och erfarenheter. En del brinner för fiskefrågorna, en del för transporter och färjetrafiken. Andra för vatten och avloppsproblemen. Jordbruket med för små besättningar och få betesmarker är en av de äldsta frågorna. Bredband och kommunikationer tillhör de nya frågorna som berör Skärgården. Ibland har detta varit en styrka men också ett problem. För hur ska vi tillfredsställa alla behov med den smala budget vi disponerar över?

Engagemang ger styrka

Personer som brinner för en sak är en styrka, inte bara inom SRF utan speciellt inom ESIN. Jag har fått kontakter med engagerade människor på Irland, Skottland, Orkneyöarna, Danmark, Finland, Åland och Grekland med flera länder.

Samsö, en minnesvärd ö

Minnena är många. Besöket på Samsö gav starka intryck av vad man kan åstadkomma när man har ett mål framför sig, att bli fossilfri och att producera egen energi. Tänker också på Orkneyöarna som också är en ö som klarat av att bli fossilfri med hjälp av Vind- och tidvattenkraft. Orkneyöarna har dessutom ett parlament utan politiska partier, med målet "Bäst för Orkneyöarna".

Ett tack till alla för många trevliga och intressanta stunder tillsammans och lycka till med ert engagerande arbete!

*Lennart, avgående styrelseledamot
i Skärgårdarnas Riksförbund*

CIP-utbildning hos Smålandskusten

Blåljusarbetet fortsätter i Smålandskusten. Nu har de första civila insatspersonerna (CIP) från Smålandskusten utbildats av Räddningstjänsten i Västervik.

2016 blev Smålandskustens skärgårdsförening sponsrad av Sparbanksstiftelsen Tjustbygden för att kunna köpa in trettio stycken hjärtstartare som vi delade ut på öar från norra till södra skärgården.

Vi har sedan jobbat med att få till säkra landningsplatser på öarna för räddningstjänsten, ambulansen, sjöräddningen, kustbevakningen och polisen samt även för att få till säkra helikopterplatser på de stora öarna. Där finns nu skyltar som syns bra i mörkret. Arbetet ska fortsätta i Oskarshamns skärgård inom kort.

Räddningstjänsten håller nu på med utbildning till CIP (civil insatsperson), 2-3 personer på de flesta bebodda öarna från norra till södra skärgården utbildas. Det innebär utbildning om Första hjälpen + HLR och en del brandutbildning. Som CIP-person får man ett litet pling i sin mobil om det händer något, kanske på ön där man bor och det är då frivilligt att ställa upp.

När vi är färdiga med detta och det blir nog till sommaren, kommer vi ha årliga träffar och uppdatera oss både inom brand och sjukvård + HLR. Brandutbildning har vi varje sommar både i södra och norra skärgården.

*Hälsningar från Smålandskusten
Birgitta Källgren och Ulla Tingström*

Foto: Lennart Lindén

Norrby skär

Från sågverkssamhälle till sommaridyll

I ett tidigare nummer av Vi Skärgårdsbor (nr 3-2019) berättade jag om Peckas tomater, som var ett av våra stopp på Söderhamns kust- och skärgårdsförenings museiresa sommaren 2019. Ett annat stopp som etsade sig fast i minnet var besöket på Norrby skär.

Så här såg en arbetarbostad ut. Här fanns fyra lägenheter med egna ingångar.

Norrby skären är en ögrupp utanför Hörnefors, några mil söder om Umeå. Idag är det en sommaridyll för många men på 1800-talets slut och fram till 1952 var det ett mäktigt sågverkssamhälle.

Frans Kempe grundade tillsammans med sina tio syskon Mo och Domsjö AB i slutet av 1800-talet. Ett av hans stora projekt var att bygga en stor ångsåg på de karga Norrby skären. Öarna förvärvade han för 10 000 kronor. Mycket pengar på den tiden men för bönderna som ägde öarna var det ett klipp eftersom öarna endast dög till bete för får och getter.

På Norrby skären byggde Kempe upp ett idealsamhälle. För att få ut arbetskraft på öarna byggdes arbetarbostäder, affär, skola, sjukvård och kappell. Husen var arkitektritade och innehöll fyra lägenheter om ett rum

och kök. Till varje hus följde en odlingslott. Elektrisk belysning kom i början av 1900-talet, dessutom fick man gratis ved, tillgång till tvättstuga och badhus. Detta gällde för de som tog med familj och etablerade sig på ön. För ungarlar och säsongarbetare var det sämre ställt.

Det var en lyxig tillvaro för arbetarklassen, fri bostad och sociala förmåner, jämfört med förhållandena på fastlandet. Att bygga upp detta idealsamhälle gick förvånansvärt fort, med tanke på att det inte fanns någon jord på öarna. Varje skepp som kom för att hämta virke fick som barlast ha med sig jord. I början tilläts inte några fackföreningar men 1919 fick ledningen ge med sig. Kempe erbjöd pension, sjuk- och nödkassor. Dessutom fanns sjuksköterska och barnmorska på ön.

På 1920-talet var verksamheten som störst, då hade sonen Carl Kempe övertagit VD-posten och då fanns 1400 personer bosatta på öarna. Reglerna var väldigt hårda och fanns uppsatta i varje lägenhet. Klassskillnaderna mellan tjänstemän och arbetare stora. På ön finns en kägelbana men där tilläts inte arbetarna att spela, däremot fick de agera som kägelresare, och klotrullare. Det var också lätt att bli beroende av företaget, eftersom man kunde handla på "krita" i affären.

På 30-talet började tillbakagången och 1952 lades sågverksamheten ned. På 1980-talet började man bygga upp en turistverksamhet. De många arbetarbostäderna är idag fritidshus men flera av lokalerna har byggts om till museum, värdshus och restauranger. Norrby skär besöks på somrarna av många konstnärer, och en ö används för konfirmations- och lägerverksamhet i KFUM:s regi.

Norrby skär når man via en färja. Vi köpte ett paket med färjetur, guidad tur med minitåg, lunch och några fria timmar på ön. Man blir förundrad vad man kan skapa med lite kapital om har visioner.

*Text och foto:
Lennart Andersson, Söderhamn*

I museet finns denna modell. Närmast ser man ön med rader av arbetarbostäderna.

Framgång för arrenderat skärgårdsjordbruk

I februari 2020 vann en principiellt viktig dom i Mark- och miljööverdomstolen vid Svea Hovrätt (MMÖD) laga kraft. Den avsåg en arrendetvist på ön Askö i Trosa skärgård. Fastighetsägaren Naturvårdsverket hade 2018 genom länsstyrelsen i Södermanlands län i samband med förlängning av en befintlig arrendeupplåtelse begärt en arrendehöjning med 362 %. Arrendatorns enda chans att kunna vara kvar var att vända sig till Arrendenämnden (AN) för att få saken prövad.

De konstaterade att jordägaren inte verkställt några insatser som höjt arrenderättens avkastningspotential, och därmed saknades grund för den begärda höjningen. Naturvårdsverket/länsstyrelsen överklagade till MMÖD som fastställde ANs beslut. För arrendatorn resulterade den väl motiverade domen i en arrendehöjning med 2 %.

Domskäl och betydelse

Mark- och miljööverdomstolens dom har ett prejudikatvärde och innebär att alla jordbruksarrendatorer med befintliga avtal på skärgårdsöar utan fast landförbindelse "vaccinerats" mot ogrundade krav på arrendehöjningar i samband med förlängningar. För nya arrendeupplåtelser saknar detta relevans och andra högre nivåer kan etableras.

I det fall en signifikant höjning sker jämfört med vad en tidigare arrendator betalat kan således ett arrende än mer urholkas som försörjningsgrund. En avgörande del i domen är att MMÖD avfärdar den gängse värderingsmodellen för jordbruksarrenden vad gäller öar utan fast landförbindelse.

I de rättsliga instanserna återopade Naturvårdsverket/länsstyrelsen arrendevärderingar som utförts av två olika företag. I MMÖDs domskäl avfärdas dessa var för sig explicit; den ena vedertagna så kallade Uppsalamodellen helt enkelt för att den inte

kan tillämpas, inte minst på grund av ö-jordbrukets markant högre driftkostnader, den andra var en "hemsnickrad" värdering där nivån på arrendet långsökt kopplades till den allmänna fastighetsprisutvecklingen i skärgården. Det senare resonemanget skulle till exempel öppna för ett kostnadsrally avseende sidoarrenderade betesmarker på öar, holmar och skär.

Formell grund

Grunden för arrendeavgifters nivå framgår av Jordabalken (JB) 9 kap. 9 § första stycket; den ska vara skälig med hänsyn till arrendeställets avkastningsförmåga, arrendeaftalets innehåll och omständigheterna i övrigt. Vad som är skäligt är tämligen elastiskt, och avtalsparterna vid ett nytecknat arrendeaftal blir generell bundna av dess villkor och överenskommen arrendenivå.

Fallet med Askö har gällt en "gamal" upplåtelse med en arrendenivå harmonierande med omgivande i området. Det bör understrykas att arrendeställets kulturmarker är omvittnat mycket välskötta, och att arrendatorns byggnadsunderhåll må ses som normalt.

SRFs roll

Skärgårdarnas Riksförbund SRF har genom Bengt Almkvist och Sune Fogelström kraftfullt bidragit till att värna landets arrenderade ö-jordbruk i denna process. En kvardröjande omständighet som skaver är den tondövhet och okunnighet om skärgårdsjordbrukets villkor som visat sig från oväntat håll.

Landets skärgårdsbönder med arrenderade marker förvaltar ett biologiskt mycket värdefullt och rikt naturarv medförande en fantastisk landskapsbild. Alla med intressen i skärgården har direkt eller indirekt fördel av deras arbete, och en aktör som Naturvårdsverket i synnerhet.

Den nu avslutade, ytterst beklagliga, rättsprocessen i fallet Askö har fört det goda med sig att ett stort hot mot det arrenderade skärgårdsjordbruket undanröjts. SRF återstår att fortsatt verka för dess generella villkor och implementera insikter där okunskaper föreligger. Det är en uppgift som vi eftertryckligen påmint behovet av!

*Nils Kjellberg
Ringsö, Sörmland*

Miljöarbetande Dexterkor i Sankt Anna skärgård, foto: Anna-Karin Utbult Almkvist.

Hamburgsund med den gula färjan på väg till Hamburgö.

Hamburgsund, ett skärgårdssamhälle med sina färjor

Hamburgsund är ett skärgårdssamhälle i norra Bohuslän med cirka 1000 invånare, fördelat på cirka 175 på Hamburgö och resten i Hamburgsund. Sommartid under främst juli månad mångdubblas befolkningen. Samhället har en lång historia, säkert mer än 1000 år.

Skeppareböndernas färja

Färjeförbindelsen mellan Hamburgsund och Hamburgö startades i privat regi. Folket på Hamburgö livnärde sig som arbetande hemmafruar, sjömän, skeppare, bönder, fiskare och stenhuggare. Skeppare hade ofta en lantgård av mindre omfattning. Nödvändigheten av att flytta djuren mel-

lan betesmarker och vid slakt, gjorde att fem skepparebönder gick samman och köpte en pråm. De anordnade ett spel (ankarspel) och kätting som drivlina. Resenären fick själv veva sig över med kättingspelet. Färjans kapacitet var två hästskjutsar. Befolkningen var cirka 200 personer på Hamburgö och lika många på Hamburgsundsida. Färjeläget var då vid Strandbacken.

Mer färjehistoria

1936 flyttades färjan till "Udden", fortfarande med manuell drift. Efter några år installerades maskindrift. En tvåhästars bensenmotor installerades, men man hjälpte till för hand med kättingspelet. Färjetrafiken upprätt-

hölls på entreprenad ända till 1946 då färjekarlen anställdes av vägförvaltningen. Färjetrafiken upprätthölls mellan klockan 07.00 och 21.00 under tiden 1 april och 30 september och från klockan 07.30 till 20.00 övrig tid av året. Vid överfart på andra tider tillkom en avgift på 25 öre.

1937 övertogs färjeförbindelsen av Vägstyrelsen i Norrvikens vägdistrikt. År 1939 blev överfarten avgiftsfri och dygnet runt trafik infördes, som påkallades med anrop. 1944 blev Vägförvaltningen i länet huvudman för färjetrafiken. Färjan hade fortfarande ett handdrivet kättingspel, som i bensenbristens tider var det normala

Maj Axelsson vevar sig över sundet vid Strandbacken med det handdrivna kättingspelet. Foto från förra seklet, privat bild

Färjelägena har flyttats genom åren och år 1955 flyttades läget till "Centrum". Färjan som tog sex personbilar trafikerade leden fram till 1971.

Lin färjan Saga med Hamburgsunds kapell i bakgrunden.

Fakta om lin färjan Saga

Lin färjan Saga är byggd 2010 i Nystad, Finland. Den kan ta 99 passagerare och 18 personbilar.

Fysiska fakta

- Skrov: Stål
- Total längd: 50,05 meter
- Bredd: 13,60 meter
- Djupgående: 0,92 meter
- Fart: 110 meter per minut (4 knop)
- Lastförmåga: 80 ton
- Bärighet: bärighetsklass 1 (BK 1)

KÄLLA: TRAFIKVERKET

framdrivningssättet. En större färja sattes så småningom in, denna med plats för upp till fyra bilar. Dock när mjölkbilen kom, fick den vara ensam på färjan. Tonnaget har ökat vid varje byte av färja. Den senaste färjan, som sattes i drift i november 2010, har en kapacitet på 18 personbilar.

Från anrop till turlista

Färjan har tidigare gått på anrop men 1973 infördes turlista på prov. Detta skedde mot öbornas protester. Åtgärden överklagades ända upp till regeringsrätten, som lämnade besvaren utan bifall. År 2011 infördes nuvarande turtäthet (var tjugonde minut) i samråd med länsstyrelsen. Den fasta färjepersonalen utgöres av sex personer.

Lin färjan SAGA

Färjan Saga är byggd i Nystad Finland. Den byggdes för hybriddrift,

det vill säga en dieselmotör installerades som i sin tur drev en elgenerator som drev ett elektriskt maskineri för drift av linspel. Men år 2012 kompletterades maskineriet med utrustning för fullskalig eldrift, vilket utgöres av elkabel matad från land. Denna följer färjan via ett eldrivet kabelspel som i sin tur matar linspel för framdrift av färjan. Effekt för framdrivning av färjan är 60 kilowatt, ungefär som effekten för en mindre bil. Dessutom är utsläppet av koldioxid försumbart vid eldrift. Dock behövs dieselmotörerna på vintertid när isläggning sker. Elkabeln kan ej klara slitaget från strömbildning och isflak.

Färjans kapacitet med 18 bilar är mer än behövt under tio månader av året. Under semestertider kan det dock bli bilköer, särskilt vid fint väder. Kommer inte alla med kör färjan utan att följa turlistan, som på dagtid är var tjugonde minut.

Broförbindelse på tal

Det har lokalt varit tal om att en bro borde byggas, men den skulle i så fall hamna långt från centrum med nackdel för fotgängare och cyklister. Enligt Trafikverket är broförbindelse inte aktuellt.

Färjan fungerar bra

Uppfattningen bland öborna är att färjan fungerar utomordentligt bra, några tycker att turtätheten skulle vara femton minuter istället för det nu gällande var tjugonde minut.

De allmänna kommunikationer som finns här är skolbussen morgon och kväll. Den hämtar upp cirka fem skolbarn, i övrigt är det femton personer som pendlar.

Text och foto: Kjell Olausson, Hamburgön

Hamburgsundsleden

går mellan Hamburgsund och Hamburgö i norra Bohuslän. Färjeledens längd är 130 meter och överfartstiden är tre minuter. Lin färjan drivs genom en kabel som matar ut el till färjan. Resan med vägfärjan är avgiftsfri.

KÄLLA: TRAFIKVERKET

Sveriges öar – dags för en ny upplaga

Anders Källgård har påbörjat arbetet med att uppdatera sin bok "Sveriges öar" – igen! Dags för tredje upplagan. Skärgårdarnas Riksförbund bad Anders berätta om sitt projekt.

"Sveriges öar" är ett slags dokumentation av Ö-Sverige, en tjock bok som är en blandning av reseskildring, öberättelser (ofta ur öbornas eget perspektiv), ö-guide och ö-uppslagsbok – och dessutom, tack vare Johnny Ahlborgs akvareller och teckningar, en vacker bok. Jag försöker få med alla svenska öar som DELS saknar fast landförbindelse, DELS har haft fast bosättning någon gång efter år 1900.

"Sveriges öar" kom ut första gången 2005, sedan 2013 – men den är nu slutsåld sedan länge och det är alltså dags för en ny uppdaterad utgåva. I 2013 års upplaga (som byggde på befolkningssiffror från 2012) fanns det totalt 1271 öar: 392 som ännu var helårsbebodda och 879 "övergivna", sådana som hade haft fast befolkning någon gång efter år 1900 men inte hade det 2012. Från 2005 till 2012 avfolkades 50 svenska öar! Nu är frågan hur läget är idag, 2020. Det ska bli väldigt spännande att försöka ta reda på.

Hur kommer arbetet att gå till och kan vi öbor hjälpa till på något sätt?

Jag kommer att försöka komplettera med aktuella befolkningssiffror för alla öar, men också med att uppdatera annan information om öarna (och med att rätta till eventuella felaktigheter i 2013 års upplaga). Öbor är förstås mina viktigaste medhjälpare! Jag behöver hjälp med att få reda på allt viktigt som hänt på öarna efter 2013. Ny färja, eller indragen båttrafik? Nerlagd skola eller förbättrad samhällsservice? Verksamheter som tillkommit eller försvunnit? Andra viktiga, spännande och/eller roliga händelser på ön efter 2013? Jag mej-

lar också gärna ö-texter gällande olika öar ur 2013 års upplaga till öbor, för genomläsning och kommentarer. Jag är väldigt tacksam för all hjälp som kan göra nya utgåvan av "Sveriges öar" så bra och så uppdaterad som möjligt. I boken kommer också att finnas långa tacklistor med namn på alla som hjälpt till. Jag tror det kommer att bli mer än tusen namn. Min mejladress är anders@insula.nu

När räknar du med att boken skall vara klar?

Jag kommer att ägna 2020 åt det här, med både insamlande av information via datorn här hemma och en del nya ö-resor och ö-besök – och boken ska förhoppningsvis komma ut tidigt 2021.

Vem är du Anders Källgård och varifrån kommer ditt stora intresse för öar?

Jag är läkare och författare, skriver nästan bara om öar. Ibland kallar jag mig "nesofil" (=ö-älskare, efter det grekiska ordet för ö "nesos"). Någon har tyckt att det slagit över, så att jag drabbats av "islomani" (=ö-galenskap", efter det latinska ordet för ö, "insula"). Jag är helt enkelt väldigt intresserad av öar.

Det började med att jag samlade frimärken som liten och skrev ett brev till postmästaren på söderhavsön Pitcairn, en brittisk koloni och en av världens mest isolerade boplatser. Jag ville köpa frimärken från ön Pitcairn. När jag fick svar (det tog ett år, på grund av isoleringen) så ville postmästaren ha moraknivar som betalning. Vi fortsatte att brevväxla och jag

åkte så småningom till Pitcairn – det tog en vecka med lastfartyg från Nya Zeeland – och blev fascinerad först av ön, sedan av söderhavsöar, därefter av alla öar och det som är typiskt för öar och ö-liv. Det är ju något särskilt med att vara kringfluten, och med öars avgränsning ... om detta finns mycket att säga! Totalt har det blivit ett tiotal ö-böcker under årens lopp, om olika öar i olika hav. Den senaste, "Norges öar" (lika tjock som "Sveriges öar") kom ut för drygt ett år sedan. Mer information om mig, mina ö-böcker och mitt ö-skrivande finns på www.insula.nu och jag har också en Facebooksida som jag brukar skriva på en gång i månaden ungefär.

*Anetté Larm Johansson,
verksamhetsledare*

Vi skärgårdsbor har tidigare berättat om denna ö-expert:

Nr 4 2011 Världsmästare på öar, ett möte med läkaren och författaren till en hel rad ö-böcker. Artikel av Hubbe Öqvist.

Anders Källgård som skärgårdsdoktor i Norge, foto: privat.

Skärgårdarnas Riksförbund gratulerar vår medlemsförening i norr till en fin utmärkelse!

Luleå Skärgård har utsetts till Årets bygd 2020 i Luleå kommun. Skärgårdsföreningen erhåller därmed 15 000 kronor i pris för utmärkelsen samt skylten "Årets bygd 2020" för permanent placering på de öar som har bofast befolkning. Anders Bensryd, Erika Hansson och Johnny Stålarms tog emot priset.

Årets bygd blev en skärgårdsgrupp

En dag i mitten av januari kom det glada beskedet att kommunens utmärkelse Årets bygd detta år skulle gå till en grupp med öar. I kommunens motivering går att läsa följande.

Luleå skärgård är ett geografiskt utspritt lokalsamhälle med stora utmaningar där skärgårdsföreningen och övriga föreningar samt företagen arbetar gemensamt för en långsiktig och positiv utveckling av bygden. Skärgårdsföreningen är en värdefull samtalspart till kommunen när det gäller utvecklingsfrågor i hela skärgården. Under sommaren 2019 har Luleå skärgårdsförening i samarbete med Luleå kommun och organisationerna Håll Sverige Rent, Naturskyddsföreningen, Sjöräddningssällskapet samt Luleå Kustlag gemensamt sett till att fjorton öar i skärgården blev städade från skräp.

Denna skräpplockarvecka, är den första gemensamma städinsatsen i Luleå skärgård och i Bottenviken. Städveckan blev en stor succé, och stora mängder skräp plockades upp från stränderna. Tanken är att det skall bli en återkommande gemensam insats framöver, till både gagn för boende och besökande samt kanske främst för miljön.

*GRATTIS från riksförbundet!
Eva Widlund, SRF*

FAKTA om Luleå skärgårdsförening

Föreningen bildades 1998, dess huvuduppgifter är att verka för att livsvillkoren för fastboende och deltidsboende i Luleå skärgård förbättras, att främja skärgårdens näringsliv samt skydda och vårda skärgårdens miljö. Föreningen är den nordligast belägna medlemsföreningen i Skärgårdarna Riksförbund.

Vi hörs och syns i vårt remissarbete

Att skriva remissvar är en grannliga uppgift, material skall läsas in och sedan skall, på myndigheternas inrådan, ett kort svar avges. Du finner Skärgårdarnas Riksförbunds remissvar i våra informationskanaler. Här kommer en summering av de remissvar som har lämnats in sedan slutet av oktober 2019.

Anetté Larm Johansson, verksamhetsledare SRF

2019-10-30 Jordbruksverket

Remissvar- förslag till ändring av Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2015:25) om miljöersättningar, ersättningar för ekologisk produktion, kompensationsstöd och djurvälståndersättningar

2019-10-31 Kulturdepartementet

Remissvar- Betänkandet SOU 2019:35
Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället

2019-11-18 Finansdepartementet

Remissvar- Betänkandet Skattelättnad för arbetsresor. En avståndsbaserad och färdmedelsneutral skattereduktion för längre arbetsresor (SOU 2019:36)

2019-11-27 Jordbruksverket

Remissvar- Förslag till föreskrifter om ändring av Statens jordbruksverks föreskrifter om ansökan om jordbrukarstöd (SJVFS 2015:2)

2019-12-19 Jordbruksverket

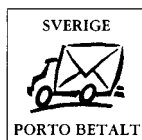
Samråd - Förslag till ändring av Statens jordbruksverks föreskrifter om företagsstöd, projektstöd och miljöinvesteringar samt stöd för lokalt ledd utveckling (SJVFS 2016:19) samt stöd för lokalt ledd utveckling (SJVFS 2016: Samråd - Förslag till ändring av Statens jordbruksverks föreskrifter om företagsstöd, projektstöd och miljöinvesteringar 19)

2020-01-27 Jordbruksverket

Remissvar- Förslag till ändringar av Statens jordbruksverks föreskrifter om företagsstöd, projektstöd och miljöinvesteringar samt stöd för lokalt ledd utveckling (SJVFS 2016:19)

2020-03-27 Miljödepartementet

Synpunkter angående "Traditionell kunskap – redovisning av ett regeringsuppdrag"

Det nordiska ungdomslägret för äventyrliga ungdomar mellan 12 och 15 år

När inbjudan om ett nordiskt ungdomsläger i den finska skärgården sommaren 2020 spreds i de medverkande länderna Danmark, Finland och Sverige blev intresset stort och många hörde av sig. Det var dock en hake, lägret riktade sig till ungdomar som bor på små öar utan fast landförbindelse.

NÄR kan lägret bli av?

Det finns nu ett antal anmälda ungdomar, men som så mycket annat under denna annorlunda vår och sommar så är ju frågan när kan det bli av? När kan lägret genomföras, med ungdomar som ska resa mellan länder i Norden? Planeringsgruppen från medverkande länder kommer ha möte i april och beslut kommer meddelas alla anmälda.

Projektet som stöds med finansiering från Nordplus under programmet "Nordplus Nordic Language" vänder sig till ungdomar i åldrarna 12-15 år. Sverige har åtta platser av 24 platser totalt.

Vi hoppas kunna rapportera om ungdomarnas äventyr i den finska skärgården vid ett senare tillfälle.

I årets första Hemsköborna ser vi avgående ordförande som hoppas kunna ta det lite lugnare och tillträdande ordförande, den rodelåkande Lotten från Skäret som gillar fart.

Eva Widlund, redaktör

SKÄRGÅRDARNAS RIKSFÖRBUND

De bofasta skärgårdsbornas riksorganisation

Våra medlemsföreningar

Bohusläns Skärgårdsråd

Hvens Byalag

Blekinge Kust- och Skärgårdsförening

Smålandskustens Skärgårdsförening

Östergötlands Skärgårdsförening

Visingsörådet

Vinöns Kultur- och Hembygdsförening

Sörmlands Skärgårds Intresseförening

SIKO Skärgårdens Intresseföreningars
Kontaktorganisation (Stockholm)

Gräsö Skärgårdsråd

Söderhamns Kust- och Skärgårdsförening

Hemsö Skärgårdsförening

Holmöns Utvecklingsforum

Luleå Skärgårdsförening

SURF Skärgårdens Ungas Riksförening

Hemsköborna

...blickar framåt i en tid som snabbt går utför!

Originalserie av Anders Persson / Copyright 2020

